

A Székely Nemzeti Múzeum
szeretettel meghívja legnagyobb értéke,
a Budapestről restauráltan hazaérkező

APOR-KÓDEX

2010. **április 22-én 17.00** órakor
sorra kerülő hivatalos átvételére
és az azt követő vetítettképes előadásokra,
a múzeum **Bartók Termébe**

Előadók:

Boka László tudományos igazgató és

Tóth Zsuzsanna restaurátor művész

(Országos Széchényi Könyvtár, Budapest),

Egyed Emese,

Gábor Csilla és

Korondi Ágnes egyetemi tanárok

(Babeş-Bolyai Tudományegyetem,

Magyar Irodalomtudományi Tanszék, Kolozsvár)

AZ ÖT ÉVSZÁZADOS, MEGÚJULT APOR-KÓDEX KÖSZÖNTÉSE

17.00–18.00:

Az Apor-kódex hivatalos átadása
- A vendégeket a Székely Nemzeti Múzeum igazgatója, Vargha Mihály köszönti
- Az eseményt Kelemen Hunor román művelődési miniszter, Elena Țirziman, a restaurálási programban partner Románia Országos Könyvtára főigazgatója, valamint Tamás Sándor, Kovászna Megye Tanácsának elnöke méltatja
- A restaurált Apor-kódex ünnepélyes átadása, Boka László, az Országos Széchényi Könyvtár tudományos igazgatója és Vargha Mihály, a Székely Nemzeti Múzeum igazgatója között
- Sajtótájékoztató

18.00–20.00: Előadások

18.00–18.30: Boka László

(OSzK, Budapest, tudományos igazgató):

A kódex restaurálását lehetővé tevő
„Látjátok feleim...” Magyar nyelvemlékek a kezdetektől a 16. század elejéig kiállítás eredményei

18.30–19.00: Tóth Zsuzsanna

(OSzK, Budapest, restaurátor művész):

Az Apor-kódex restaurálása

19.00–19.30: Gábor Csilla (Babeş–Bolyai

Tudományegyetem, Magyar Irodalomtudományi Tanszék, Kolozsvár, egyetemi tanár) – Korondi Ágnes (BBTE MIT, Kolozsvár, óraadó tanár):

Az Apor-kódex és a késő középkori magyar kódexekben található műfajok

19.30–20.00: Egyed Emese

(BBTE MIT, Kolozsvár, egyetemi tanár):

A felvilágosodás sokkoló magyar nyelvemlékei

Székely Nemzeti Múzeum

Fenntartó: Kovászna Megye Tanácsa

A kódexet az Országos Széchényi Könyvtár restaurálta, a Balassi Intézet pénzügyi támogatásával
A restaurálásra a Románia Országos Könyvtárával való partnerségnek köszönhetően kerülhetett sor
A kódex a Könyv Világnapja és a Romániai Könyvtárosok Országos Napja eseménysorozatának részeként érkezik vissza Sepsiszentgyörgyre

Terv: Vetró Barnabás

Fotó: Hlavathy Károly, Tóth Zsuzsanna

anya, wa

APOR-KÓDEX

AZ ÖT ÉVSZÁZADOS, MEGÚJULT APOR-KÓDEX KÖSZÖNTÉSE

SZÉKELY NEMZETI MÚZEUM, BARTÓK TEREM
SEPSISZENTGYÖRGY, 2010. ÁPRILIS 22., 17.00–20.00

selmus sok
ekkel yma
ezw mala
ew neku m

Középkori magyar nyelvemlékeink jelentősége különösen nagy. Bár a beszélt nyelv maga is hordozza sok ezer éves múltját, történelmi tapasztalatát, ez a múlt attól kezdve válik igazán megismerhetővé, amikortól a „nyelvet írni kezdik”. Az állami adminisztráció, a liturgia és a tudomány nyelve Európa-szerte a latin volt, amelyet a magyarság a latin írással és az írott műfajokkal együtt az új kultúra nélkülözhetetlen tartozékaként vett át. A latin és a magyar nyelv írásbeli érintkezései mellett a magyar nyelvű kolostori irodalom a másolt kódexek révén a bibliafordításokat emeli a mindenkori kutatás középpontjába. Az úgynevezett kódexirodalom kibontakozását a 15. század végi rendi reformok segítették elő. Az írni-olvasni tudás a társadalom bizonyos rétegeiben kezdett elválni a latintudástól, a liturgikus irodalom mellett így következnek a magyar nyelvű irodalom önállósulásának a mérföldkövei, az írott magyar nyelvnek a mindennapi életbe való behatolásától az első önálló íróegyéységek megjelenéséig. Az az egyedülálló vállalkozás, melyet az Országos Széchényi Könyvtár sok éves előkészület után vállalt fel, ezt a folyamatot kívánta végigkövetni. Korvina-termeiben 2009 októberétől ez év márciusáig hatvankét nyelvemlék volt látható, köztük negyvenhét kódex, valamint negyvenkét igen értékes műtárgy. Nem pusztán egy tárlatról beszélhetünk, hiszen a programsorozat a tárgyánál fogva is több volt egyszeri kiállításnál. A fennmaradt magyar nyelvemlékeknek az államalapítástól a mohácsi időig törénő, teljességre törekvő, rendszeres bemutatására tárlaton, honlapon, különböző programokon most került sor először összegző szándékkal. Az előadás ennek az eseménysorozatnak a jelentősebb mozzanatait, értékeit, tudományos hozadékát kívánja szemléltetni.

(Boka László: A „*Látjátok feleim...*” kiállítás eredményei)

Az Apor-kódex a 15. század végén másolt magyar nyelvű kézirat, mely valószínűleg premontrei apácák használatában és tulajdonában volt. 1520 körüli kötése valószínűleg a budai domonkosok műhelyében készült, és a Lányi-kódex csoportjához sorolható.

A könyvet a századok során sok károsodás érte. Ezek közül talán a legszembetűnőbb a kitépelt lapok hiánya, amely miatt a könyvtest összeesett. Ezenkívül az Apor-kódex lapjait többször károsította víz, a többszöri beázás barna, a szélek felől behúzódó foltjait minden lapszélén megfigyelhetjük. A beázott lapokon penészgombák telepedtek meg, vattássá és szakadozottá téve egyes lapszéléket, más lapokon pedig sötét foltokat okozva. Valószínűleg a nedves környezet és a penészgombák okozták a tinták kötőanyagainak bomlását is, ez pedig az írás elhalványodásához, a tinták porlásához vezetett. Az írás pergése nem minden lapon egyforma, van ahol az írás jelentős mértékben halványodott, és van ahol a hatás alig észrevehető. A könyv lapjain a legjelentősebb pusztítást a tintamarás okozta, ennek oka az volt, hogy a tinta keverése során az összetevők arányát rosszul választották meg, esetleg pontatlanul követték a receptet. Mivel az íráshoz több keverésből származó tintát használtak, a károsodás mértéke is különböző a lapokon. A károsodás során először barna udvar jelenik meg az írás körül, majd a betűk vonala és kötése mentén a papír eltörik, szétnyílik, ezt követően az írásból betűk, sorok esnek ki. Mivel ez a folyamat még a könyv kedvező körülmények között történő őrzése esetén sem állítható meg, szükségessé vált a könyv restaurálása. Ennek fő célja a tintamarás megállítása volt. A restaurálás során sor került a könyv és a kötés felmérésére, a hiányzó lapok pótlására, a kötés helyreállítására is.

(Tóth Zsuzsa: Az Apor-kódex restaurálása)

Az Apor-kódex ma a gyakran „Huszita Biblia” néven emlegetett, legrégebbi fennmaradt magyar bibliafordítás (1416–1435 k.) zsoltárait tartalmazza, a zsolozsmához tartozó himnuszokkal és canticumokkal, valamint két premontrei eredetű kiegészítő részt, a rend tagjaiért és jötevőiért való imaalkalmakat felsoroló *Három jeles szolgálatást* és a Szent Anselm-passió dialógusát. Előadásunkban úgy közelítjük meg a kódex tartalmával, eredetével kapcsolatos irodalomtörténeti problémákat, hogy szövegemlékeit megpróbáljuk elhelyezni a késő középkori magyar nyelvű kódexirodalom azon belül a bibliafordítások kontextusában.

(Gábor Csilla – Korondi Ágnes: Az Apor-kódex és a késő középkori magyar kódexekben található műfajok)

A 18. századi magyar olvasók körében nagy felbolydulást eredményezett a régi/„archaikus” magyar nyelvemlékek ekkor megkezdett közzététele. A 13. századi *Halotti beszéd és könyörgés* például épp akkor került először megjelenésre, amikor a magyar nyelv és nép történetére vonatkozó új, finnugor elmélet erős megütközést keltett a magát hazafinak tekintő (tehát a magyar nemesi hagyománnyal azonosuló), tanult vagy többé-kevésbé tanulatlan közönség szemében. A magánlevelezésekben, de akár röpiratokban is megfogalmazott ellenvetések mögött több állt, mint a meglepő és új ismeretekkel szembeni reakció. A tiltakozás a nemesi (rendi) magyar nemzet szimbólumainak, a magyar nyelv presztízsének védelmében történt utóbbi egyaránt fenyegette az akkori, németesítő birodalmi politika és a latinnyelvűségnek a térségben még mindig élő hagyománya. Másrészt a nyelvi eredet és a nemzeti (állami) lét gyökerei iránti növekvő érdeklődés épp a nyelvi, irodalmi, történetbúvári foglalatosság fokozódásához vezetett, a régi szövegek így nyerhettek mind nagyobb nyilvánosságot, új irodalmi, bölcsészeti, de akár jogi kérdéseket vetve fel.

(Egyed Emese: A felvilágosodás sokkoló magyar nyelvemlékei)